

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Кравчука Ярослава Івановича на дисертацію Дмитрука Віталія Степановича
«Формування валеологічних знань молодших школярів у процесі занять з
фізичної культури», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання
(фізична культура, основи здоров'я)

В умовах складної економічної ситуації в державі та соціальних стресів виховання духовно здорових учнів, навчання їх здорового способу життя є однією з найгостріших проблем сучасної школи. Ефективним шляхом виходу з кризового становища, як свідчить зарубіжний досвід, є валеологічна та медико-педагогічна освіта учнів.

Державною національною програмою “Освіта” визначено, що пріоритетними напрямками реформування освіти є забезпечення в кожному навчально-виховному закладі гуманістичного підходу до дитини, відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особи, запобігання пияцтву, наркоманії, насильству, що негативно позначаються на здоров'ї дитини. Стратегічним шляхом реалізації цього завдання є створення і розвиток системи валеологічної освіти, яка б передбачала розробку основних положень та умов здорового способу життя, методику їх упровадження, набуття та засвоєння школярами.

Аналіз психологічних, педагогічних і медичних досліджень показує, що навіть у ґрунтовних наукових працях методика формування валеологічних знань молодших школярів у процесі навчання фізичної культури реалізована недостатньо. Виходячи з наведеного вище, актуальність теми дисертаційної роботи Дмитрука Віталія Степановича не викликає сумніву. Актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичні основи отримали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію, чітко формулюються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, переконливо показана наукова новизна, теоретична та практична значущість отриманих результатів. Ретельний аналіз

змісту дисертації та автореферату дозволяє зробити висновок про їх наукову обґрунтованість, логічність і послідовність вирішення поставлених завдань, а також про наукову компетентність автора.

У вступі аргументовано показана актуальність дослідження, зазначений його зв'язок із науковою програмою, планом, вдало визначені мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, охарактеризований комплекс методів дослідження та етапи науково-педагогічного пошуку, розкрита наукова новизна й практична значущість, обґрунтована вірогідність, наведені дані про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі *«Теоретичні засади валеологічної освіти дітей молодшого шкільного віку»* розкрито сутність і зміст валеологічної освіти учнів, роль фізичної культури у формуванні валеологічних знань учнів молодшого шкільного віку.

Результати дослідження засвідчують, що питання формування здоров'я, культури здоров'я, здорового способу життя активно розробляли вчені у галузі філософії, психології, медицини, культурології, педагогіки.

На основі аналізу психолого-педагогічних джерел визначено, що валеологічна підготовка має великі перспективи для формування здоров'я школярів. У науково-педагогічній літературі висвітлено питання педагогічного забезпечення валеологічного виховання в навчальних закладах, розкрито можливості валеологізації навчально-виховного процесу через зміст освіти, створено підручники з валеології для початкових класів, проаналізовано вплив валеологічних знань і вмінь на якісні показники фізичної культури молодших школярів, виявлено особливості організації навчально-виховного процесу з валеології в загальноосвітній школі. Окремі наукові праці присвячені формуванню валеологічної культури вихователів дошкільних закладів, учителів початкових класів, фахівців із фізичної реабілітації, підготовки працівників освіти до валеологічного виховання дітей та молоді. Водночас методика формування валеологічних знань учнів початкових класів у процесі навчання фізичної культури не отримала достатнього теоретичного осмислення і висвітлення у педагогічній літературі.

У другому розділі *«Характеристика передумов формування валеологічних знань учнів початкових класів»* подано результати констатувального педагогічного експерименту. Дисертантом встановлено, що передумовами ефективного формування валеологічних знань учнів початкової школи є рівень фізичного стану та здоров'я дітей, позитивна спортивно-оздоровча мотивація, стан попередньої теоретичної підготовленості, руховий досвід.

Результати аналізу медичних карток учнів молодшого шкільного віку дозволяють констатувати наявність проблем у стані їхнього здоров'я. Найчастіше учні хворіють на вірусні респіраторні захворювання.

Результати педагогічного тестування засвідчили, що для дітей молодшого шкільного віку характерний низький і середній рівень фізичної підготовленості відповідно до вимог шкільної програми. Найбільш інтенсивні періоди розвитку фізичних якостей дітей 8–10 років простежуються за показниками сили, спритності, гнучкості, швидко-силовими якостями

Фізичний розвиток за показниками довжини й маси тіла, окружності грудної клітки перебуває в межах вікових норм. Параметри фізичного розвитку постійно, але нерівномірно підвищуються, що зумовлено фізіологічними механізмами препубертатного періоду. Середні показники кардіо-респіраторної системи перебувають у межах норми. Водночас помічено тенденцію зростання частоти серцевих скорочень. За показниками затримки дихання на вдиху учні значно відстають від вікових норм.

Рівень інтересу до фізичної культури й спорту в учнів початкових класів досить високий. Проте з віком у школярів простежується тенденція зниження інтересу до рухової активності. Такий стан дисертант пояснює негативними соціальними й організаційно-педагогічними чинниками: відсутністю спортивної бази та потрібних секцій, поганим станом здоров'я, втомою після уроків.

Для оцінки рівня сформованості в учнів валеологічних знань Дмитрук В.С. провів усне опитування за темами, передбаченими шкільною програмою з фізичної культури. Результати опитування молодших школярів свідчать про низький рівень теоретичної підготовленості. Обсяг і якість програмних знань

обмежується, як правило, загальними знаннями довідкового характеру. Отримані результати вказують на гостру потребу формування валеологічних знань молодших школярів та умінь їх використовувати в практичній діяльності.

У третьому розділі *«Науково-методичні основи реалізації методики формування валеологічних знань учнів у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів»* подано розроблені рекомендації та результати формувального експерименту.

Беручи до уваги результати аналізу наукових джерел, практики роботи загальноосвітніх навчальних закладів та зважаючи на позиції системного підходу як методологічної основи дослідження, Дмитруком Віталієм Степановичем розроблено методику формування валеологічних знань учнів початкових класів, в основі якої лежить взаємозв'язок компонентів навчального процесу за дотримання визначеної мети, завдань, засобів, методів і форм навчання

Мета формування валеологічних знань учнів молодших класів передбачає створення системи уявлень про сутність і складники здоров'я, значення фізичних вправ для організму людини та правила їх виконання, основи загартування і режиму дня. Залежно від змісту навчального матеріалу й етапу навчання, вікових особливостей і рівня навчальних досягнень учнів мета конкретизується завданнями. Формування валеологічних знань школярів здійснюється відповідно до принципів свідомості й активності, доступності, індивідуалізації, систематичності, послідовності, наочності, міцності й прогресування.

Результативність засвоєння знань та вмінь у процесі фізичного виховання учнів залежить від певних передумов, зокрема спортивно-оздоровчої мотивації, стану фізичної підготовленості, рівня попередніх знань, рухового досвіду. Зміст навчання подано у Державному стандарті загальної середньої освіти та Державній програмі з фізичної культури і визначається системою наукових знань та вмінь, засвоєння яких закладає основи для розвитку і формування особистості. Відповідно до вимог програми учні мають засвоїти відомості щодо окремих цікавих фактів історії фізичної культури, раціонального рухового режиму, основ позитивного впливу фізичних вправ на організм людини, особистої гігієни, загартування. Процес навчання як сукупність послідовних і взаємопов'язаних

дій учнів і вчителя спрямовувався на забезпечення свідомого засвоєння валеологічних знань, формування вмінь використовувати їх у практичній діяльності шляхом розвитку творчої активності школярів, освітньої діяльності, яка інтегрує пізнання, спілкування і рухову активність.

Розробка методики формування валеологічних знань учнів ґрунтувалася на дидактичній моделі «навчання у русі», розробленій О. Д. Дубогай (2001–2015).

Формування валеологічних знань молодших школярів здійснювали за допомогою системи специфічних засобів: використання художніх творів та фольклорних матеріалів на спортивну тематику; використання образної мови; народні, сюжетні та рухливі ігри; розгадування спортивних кросвордів; ігри, естафети і змагання з елементами інтелектуальних завдань. Зазначені засоби реалізовували за допомогою трьох груп методів навчання: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності, методи стимулювання і мотивування навчально-пізнавальної діяльності, методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності. Формування валеологічних знань учнів здійснювали на уроках фізичної культури, на уроках з інших предметів, фізкультурних хвилинках, фізкультурних паузах, під час виконання домашніх завдань.

Методика теоретичної підготовки забезпечувала повноцінність засвоєння знань без шкоди для рухової активності учнів. Це досягали шляхом поєднання теоретичного матеріалу зі змістом практичної діяльності, що робило знання особливо значущими для учнів. Методика повідомлень теоретичного матеріалу передбачала реалізацію міжпредметних зв'язків.

Результати формуючого експерименту дозволили досліднику уточнити, теоретично обґрунтувати й перевірити ефективність методики формування валеологічних знань учнів у початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів. Контрольний етап експерименту засвідчив, що впроваджена дисертантом методика є дієвою й ефективною. Запропонована методика створює комфортні умови для навчання, передбачає чергування інтелектуальної та рухової видів діяльності, що стимулює активність і мислення учнів, розвиває творчу атмосферу, сприяє розвитку рухової активності та своєчасному

запобіганню втоми. Відповідно, педагогічний експеримент показав високу ефективність запропонованих засобів і методів навчання, що є основою для її широкого впровадження в практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів.

У дисертації на належному науковому рівні аналізується матеріал, узагальнюються факти, формулюються і аргументуються положення та висновки. Вірогідність висновків наукової роботи забезпечується системним аналізом теоретичного й емпіричного матеріалу; застосуванням взаємодоповнюючих методів дослідження, адекватних його меті та завданням, а також порівняльним аналізом матеріалу.

Ступінь достовірності теоретичних положень і практичних результатів дисертаційного дослідження Дмитрука Віталія Степановича досягається не лише теоретичними методами, а й завдяки вдало проведеним етапам дослідно-експериментальної роботи з наступним всебічним аналізом її результатів і математичною обробкою отриманих даних.

Що стосується наукової новизни здійсненого дослідження, то варто зазначити, що у дисертації здобувачем *уперше* обґрунтовано методику формування валеологічних знань учнів початкових класів у процесі занять фізичною культурою як цілеспрямований і структурований процес спрямований на засвоєння учнем відомостей, понять, уявлень про сутність і складники здоров'я, методики його виховання на основі інтеграції пізнавальної та рухової діяльностей.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методики формування валеологічних знань учнів початкових класів. Результати дослідження впроваджено в практику роботи загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. Матеріали дослідження можна використати в процесі підготовки фахівців із фізичного виховання і спорту під час викладання навчальних дисциплін «Педагогіка», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика оздоровчої роботи», а також для розробки навчальних програм та методичних рекомендацій.

Основні положення дослідження опубліковано у 14 наукових працях, із

яких сім – у наукових фахових виданнях України, три – у закордонних періодичних виданнях, дві – у збірниках матеріалів конференцій, які висвітлюють основний зміст дисертації. Структура й зміст статей відповідають вимогам МОН України.

Варто підкреслити ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертаційної роботи. Зміст і структура автореферату дисертаційного дослідження Дмитрука Віталія Степановича відповідають існуючим вимогам, дають чітке уявлення про специфічні особливості проведеного дослідження і його результати.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу дисертанта на окремі недоліки, виявлені під час аналізу рукопису, висловити певні зауваження та побажання щодо подальшого його вдосконалення, а саме:

1. До передумов формування валеологічних знань молодших школярів автором дисертації віднесений рівень фізичної підготовленості. У зв'язку з цим виникає питання: яким чином підвищення фізичної підготовленості сприяє якості формування валеологічних знань.

2. В авторефераті та дисертації зазначається, що контроль за навчально-пізнавальною діяльністю учнів здійснювався із використанням «Щоденника здоров'я» (О. Д. Дубогай). Поясніть будь-ласка сутність і технологію такого контролю.

3. Для оцінки ефективності результатів педагогічного експерименту оцінювався рівень сформованості валеологічних знань молодших школярів. На основі яких чинників проводився відбір видів (характеру) валеологічних знань.

4. В окремих таблицях не вказана кількість досліджуваних.

5. В тексті дисертації містяться граматичні та стилістичні огріхи.

Однак висловлені зауваження та побажання суттєво не впливають на

загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Дисертація Дмитрука Віталія Степановича виконана на належному науково-педагогічному і методичному рівнях, містить змістовний теоретичний і практичний матеріал. Завдання дослідження виконані. Висновки свідчать про повноту висвітлення результатів дисертаційної роботи.

На основі зазначеного вважаємо, що дисертаційна робота. На основі зазначеного вважаємо, що дисертаційна Дмитрука Віталія Степановича є цілісним, завершеним, самостійним науково-педагогічним дослідженням, що відображує багаторічну плідну дослідницьку діяльність. Вона виконана з актуальної теми, що збагачує теорію та методику навчання результатами дослідження теоретичних, методичних і практичних проблем формування валеологічних знань учнів, її результати, висновки і рекомендації мають суттєве значення для професійної підготовки фахівців у вищих педагогічних навчальних закладах.

Таким чином, дисертація «Формування валеологічних знань молодших школярів у процесі занять з фізичної культури» є самостійною, завершеною науковою працею, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор Дмитрук Віталій Степанович – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я).

Офіційний опонент –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
теорії і методики фізичного виховання

Кременецької гуманітарно-педагогічної
академії ім. Тараса Шевченка



Кравчук Я.І.

ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ НАЧ В.Н.
ЖИГЛЕВИЧ С.С.

15.01.2016